

De titel klinkt als het begin van een sprookje. Wat hebben Ringslangen en potstallen met elkaar te maken? In een boek over de Drentse slangen uit de achttiende eeuw komt een passage voor die ons nieuwsgierig kan maken naar dit verband. Het boek is geschreven door Mr. J. van Lier, die zich behalve met natuur vooral met de Drentse oudheidkunde bezig hield. Hierna volgen enkele letterlijk overgenomen passages uit Van Lier (1781).

De Ringslang en de potstal

Scherpe observaties

'Onze slang heeft de gewoonte heur Eyeren in Mesthopen, byzonder in Schapenhokken, te leggen, waar in de Landlieden maanden agter eenvolgenden, dunne heyden Zoden, (Plaggen genoemd) boven op de Mest van de vorige dag en nagt gewoon zyn te werpen, ten eynde aan die Zoden de kragt van de Mest, door de broeying mede te deelen, en het bemesten der Zaaylanden daar door gemakkelijker te maken.

Nu tusschen deze Zoden of Mestvaalten leggen de Slangen meest hunne Eyeren; en immers deze plaatzen schynen ook eygen-aartig geschikt, om de uitbroeying der Eyeren te bevorderen. Ik heb getracht de graad van hitte tot deze uitbroeying vereischt wordende, te bepalen, dan ik heb hierin niet geslaagd, om dat deze Schaapstallen eene zeer ongelijke hitte hebben, 't geen waarschynlyk veroorzaakt word, overmits eenigen veel lager en vochtiger gelegen zyn, dan anderen; die, welken middelmatig bevochtigt worden, zyn in het algemeen de warmste; de reden is bekend; immers de ondervinding leerd ons, dat een matige vochtigheid de broeying bevordert; althans het schynt my toe, dat de hitte tot de uit-

broeying der Slangen volstrekt nodig, juist niet in een hoge graad behoeft ondersteld te worden, nodig te zyn, om dat de koestering der Zonne, gedurende maar eenige uren van den dag, tot uitbroeying dier Eyeren, welke in holen van oude wallen en oevers gelegd worden, of de warmte van oude lompen by de Papiermolens, genoegzaam blykt te zyn; inzonderheid schynd er zelfs geheel geen hitte nodig, om de reeds in het Ey geformeerde Slang te volmaken; de ondervinding heeft my dit geleerd, en deze immers laat even zo weinig twyfelachtigheden over, als de onfeilbare waarheden, door de Wiskunde zelve, betoogd.

Men vind deze Eyeren in de Schapenstallen of Mestvaalten, wanneer men die gedurende den Herst en Wynmaand naar de akkers, waar op de Winterrogge zal gezaayd worden, wegvoert; zomwylen vind men die Eyeren reeds ontledigt, en tevens veele jonge Slangen, die uit dezelve zyn voortgekomen.'

De schrijver heeft ook nauwgezet onderzoek gedaan naar de maaginhoud van de Ringslang. Hij verwondert zich over de grootte van de prooien (ratten, muizen, vogels, kikvorsen, hagedissen en

Roel During

insecten) en dat ze altijd met de kop naar de staart van de slang liggen, met de poten strak langs het lijf. Ondanks een vermoeden dat de slangen vruchten of kruiden eten tot voedsel of ter bevordering van de spijsvertering, heeft hij nooit kruiden of plantenresten in de magen gevonden. Terloops maakt hij melding van de volgende bewering van boeren, zonder zich uit te spreken over het waarheidsgehalte: 'Sommigen onzer Landlieden verzekeren my, dat de Slangen geene gelegenheid laten voorby gaan, om de Melk- en Roomvaten te bekruipen, en zich met het gezegend voortbrengsel der Runderen te vergasten, ja zelfs dat zy de leggende Koeyen dikwils zouden uitzuigen.'

Vroeg ecologisch onderzoek

Het mag een uitermate vroeg voorbeeld genoemd worden van een ecologisch onderzoek, omdat de schrijver door de broedplaatskeuze van de Ringslang op het idee gekomen is om het verband met de temperatuur door middel van metingen op te helderen. Het is daarnaast opvallend dat er in de literatuur over reptielen in het bijzonder en over de natuur in het landbouwbedrijf weinig te vinden is van deze voorkeur voor potstallen. Hooguit vindt men iets over het broeden in mesthopen (Ritsema Bos, 1879; Schlegel, 1862). Tekenend is wel de naam Heiaal die de boeren er aan gaven. De Ringslang werd in zijn voorkomen gefaciliteerd door de aanwezigheid en gebruik van potstallen. Andersom mag niet geconcludeerd worden dat het verdwijnen van de potstal heeft geleid tot areaalverkleining van de Ringslang.

Literatuur

Lier, J. van, 1781. Verhandeling over de Slangen en Adders die in het Landschap Drenthe gevonden worden. Erven Houttuin & L. Huisingsh, Boekverkopers, Amsterdam & Groningen.

Ritsema Bos, J., 1879. Landbouwdierkunde. Nuttige en schadelijke dieren van Nederland. Eerste deel. J.B. Wolters, Groningen.

Schlegel, H., 1862. De dieren van Nederland. Gewervelde dieren. Kruipende dieren. Verschenen in de reeks Natuurlijke Historie van Nederland. A.C. Kruseman, Haarlem.

Drs. R. During
Alterra
Postbus 47, 6700 AA Wageningen
email: r.during@alterra.wag-ur.nl

Potstallen waren er in soorten en maten.

Deze diende voor paarden (rechts) en kalveren (links).

Kenmerkend is het weinige licht, de adembenemende stank en de brei van plaggen ofwel stro met uitwerpselen, die er pas uit werd geschept als de dieren tegen het dak aan stonden (foto: Stichting Historisch Boerderij-Onderzoek, Arnhem).

